

Taikos rėmimo operacijų įtaka Lietuvos kariuomenės įvaizdžiui

VIENAS SVARBIAUSIŲ NATO TIKSLŲ – UŽTIKRINTI SAUGUMĄ ŠALIMS NARĖMS. TAČIAU ŠIS TIKSLAS BUS ĮGYVENDINTAS TIK TUOMET, JEI VISOS NARĖS DIRBS VIENINGAI IR KRYPTINGAI.

10

Šiuolaikiniame pasaulyje šalys tebesusiduria su grėsmėmis, tačiau jų mastas ir pobūdis yra pakitęs. Teroristiniai išpuoliai JAV, Didžiojoje Britanijoje, Ispanijoje parodė, kad terorizmas, masinio naikimo ginklo platinimas – tai pagrindinės potencialios šių dienų grėsmės. Dėl globalizacijos atstumai tarp valstybių ir regionų „sumažėjo“, t. y. šiuolaikinės technologijos lemia tai, kad pavojus gali kilti iš geografiškai tolimų ar istoriškai nesusijusių regionų. Būtent todėl efektyviausia prevencija ir kova su tarptautinį pobūdį įgavusiomis grėsmėmis yra bendras veikimas.

Aktyviai neutralizuoti grėsmes jų kilmės vietoje yra esminis XXI a. iššūkis, kuriam priimti reikalinga šalių politinė valia ir koordinuotas veikimas, panaudojant plataus spektro priemones – nuo ekonominių iki karinių. Prisijungusi prie kolektyvinės gynybos sistemos Lietuvos kariuomenė labai operatyviai pakeitė savo veiklos kryptį, atsižvelgdama į tai, kokių pajėgų reikia kolektyvinei gynybai. Šiuo metu kuriamos modernios, mobilios, greitai reaguojančios, gebančios per trumpiausią laiką atsidurti bet kurioje pasaulio vietoje pajėgos. Dabar, kai pasauliui gresia terorizmo pavojus, Lietuvos kariuomenė skiria daug dėmesio kovos su terorizmu pajėgumų plėtojimui. Be to, narystė Šiaurės Atlanto sutarties organizacijoje Lietuvai suteikia ne vien privilegijų, tam tikrų nuolaidų, privalumų, paramos,

bet įpareigoja ir prisiimti atlikti tam tikras užduotis. Viena iš tokių pareigų – dalyvavimas drauge su kitoms Aljanso šalimis tarptautinėse taikos rėmimo operacijose karštuosiuose pasaulio taškuose.

Derėtų patikslinti, kurios operacijos laikomos taikos rėmimo operacijomis. Tai NATO vykdomos operacijos, apimančios konfliktų prevenciją, taikos kūrimo, taikos palaikymo, taikos įvedimo ir taikos įtvirtinimo operacijas.

Taikos rėmimo operacijos yra vienas iš būdų, kaip į situaciją reaguoja tarptautinė bendruomenė. Siekiant išlaikyti pasaulinį jėgų balansą, nesunaikinti nusistovėjusios struktūros, būtina kontroliuoti tam tikruose regionuose laikas nuo laiko įsiplieskiančius konfliktus, išskylančias krizes.

1994 m. sausio mėnesį pareiškusi norą tapti NATO nare, Lietuva dar tais pačiais metais prisijungė prie partnerystės taikos labui iniciatyvos. Partnerystė taikos labui – tai ilgalaikė programa, kurią sudaro daugiau kaip 2 000 renginių – nuo didelių karinių pratybų iki seminarų keletui žmonių. Daugiašalio bendradarbiavimo pagrindu Lietuva nuo 1994 m. dalyvavo 27 pratybose, dalį jų rengė savo šalies teritorijoje („Amber Hope“, „Baltico“ ir kt.), be to, dalyvavo įvairiuose projektuose, pavyzdžiui, BALTBAT (Baltijos taikos pajėgų batalionas, dalyvavęs taikos

palaikymo operacijose Balkanuose), BALTRON (Baltijos karinė jūrų eskadra, kurios tikslas – vykdyti nesprogusios amunicijos nukenksminimo operacijas Baltijos jūroje), LITPOLBAT (*Lithuanian-Polish Batalion*, sukurtas 1996 m. tarptautinei taikai ir saugumui atkurti bei palaikyti).

Lietuvos kariai tarptautinėse misijose dalyvauja nuo 1994 m. rugpjūčio 22 d., kuomet pirmasis Lietuvos kariuomenės taikos palaikymo būrys LITPLA-1 (iš viso 32 kariai), vadovaujamas kapitono Artūro Chrapko, išvyko į misiją Kroatijoje.

Stodama į NATO Lietuva priėmė atsakomybę dalyvauti ir Aljanso taikos rėmimo operacijose. Šiuo metu daugiau nei 200 Lietuvos karių tarnauja tarptautinėse misijose Afganistane, Irake ir Kosove. Dar du karininkai kaip stebėtojai dalyvauja Jungtinių Tautų stebėtojų misijoje UNIMOG Gruzijoje, vienas štabo karininkas – Europos Sąjungos operacijoje „Althea“ Bosnijoje ir Hercegovinoje. Europos Sąjungos operacijoje Čade ir Centrinėje Afrikos Respublikoje Lietuva dalyvauja, skirdama du štabo karininkus į ES operacijų vadavietę. Kariai misijose įprastai keičiasi kas pusmetį. Į tarptautines operacijas vyksta profesinės karo tarnybos kariai, kariai savanoriai, taip pat asmenys, atliekantys civilinę krašto apsaugos tarnybą.

LIETUVOS KARIŲ SKAIČIUS TARPTAUTINĖSE OPERACIJOSE IR MISIJOSE

Afganistanas	
ISAF	165
Iš viso Afganistane	165
Irakas	
„Iraqi freedom“	4
NTM-I	4
Iš viso Irake	8
Balkanai	
EUFOR „ALTHEA“	1
KFOR	34
Iš viso Balkanuose	35
Gruzija	
UNOMIG	2
Iš viso	210

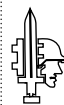
(Šaltinis: <http://www.kam.lt/index.php/lt/73964/>)

TEIGIAMO LIETUVOS VISUOMENĖS TAKOS RĖMIMO OPERACIJŲ VERTINIMO PRIEŽASTYS

Lietuvos visuomenės požiūris į kariuomenę kito palaipsniui, tam tikrais periodais kiek neigiamas, bet apskritai – gerėjo. Pačią kariuomenę Lietuvos gyventojai suvokia kaip savą ir palaiko. Kariuomenės pozityvų įvaizdį padeda išlaikyti ir ginkluotųjų pajėgų suteikiama pagalba šalies gyventojams stichinių nelaimių atveju – kariuomenė visada yra šalia. Jai svarbu žmonės ir jų rūpesčiai. Kariai kasmet gelbsti gyventojus potvynių metu, naikina daugybę aptiktų sprogmenų, gesina gaisrus, atlieka paieškos ir gelbėjimo darbus jūroje, talkina medikams organizuojant skubų ligonių gabenimą kariniu oro transportu.

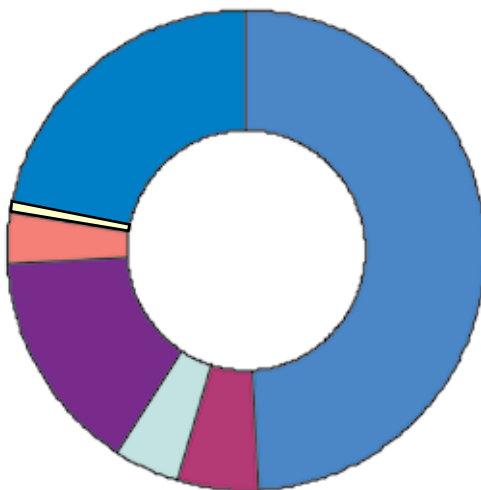
Lietuvai išsilaisvinus iš Sovietų Sąjungos jungo, tapus tarptautinių organizacijų nare, be to, į globalizacijos procesus įsisukus visai pasaulinei visuomenei, mūsų šalies gyventojams atsivėrė daugybė galimybių. Taikos rėmimo operacijos užsienio šalyse suvokiamos kaip galimybė įgyti naujos patirties, panaudoti savo profesionalumą, realizuoti turimas žinias praktiškai. Mjr. Valerijaus Šerelio, buvusio Jėgerių bataliono štabo viršininko teigimu, vykti į bet kurias misijas naudinga, nebūtinai į Afganistaną. Kiekviena misija – tai praktinis išbandymas to, kam rengeisi, ko mokeisi, kam treniravaisi. Tai ne tas pats, kas dalyvauti pratybose, nes realioje situacijoje svarbios ir išorinės sąlygos. Tai savęs ir kitų žmonių išbandymas, galimybė maksimaliai save realizuoti. Be to, „norą dalyvauti stiprina ir įsitikinimas tokios misijos teisingumu bei reikalingumu“.

Kita priežastis yra kur kas materialesnė: ne paslaptis, kad taikdarius yra mokamas didesnis atlyginimas, nei tarnaujant Lietuvoje, todėl karių noras užsidirbti daugiau pinigų yra suprantamas. Žvelgiant į taikos rėmimo operacijas finansiniu aspektu, dalis lėšų iš Krašto apsaugos ministerijos biudžeto kiekvienais metais yra skiriama tarptautinėms misijoms finansuoti.

KAM BIUDŽETO PASKIRSTYMAS 2008 M.

(Šaltinis: http://www.kam.lt/image.php?Image=islaidos_pagal_sritis_2008_copy.JPG)

- Personalo išlaidos 49,2 % (627,7)
- Dalyvavimas tarptautinėse operacijose 5,5 % (71,0)
- Nelicčiamos atsargos 0,1 % (1,2)
- Ginkluotė ir karinė įranga 4,5 % (57,1)
- Pagrindinių priemonių įsigijimas 15 % (191,3)
- Statyba 3,3 % (41,8)
- Eksploatacinės išlaidos 22,4 % (286,6)

Tačiau šios lėšos (5,5 % KAM 2008-ųjų metų biudžeto) tėra skirtos užsienyje tarnaujančių Lietuvos karių aprūpinimui ekipuote, apranga, ginklais, jų atlyginimams, atvykimui į paskirtą tašką bei parvykimui namo, reabilitacijai po misijos. Bendrasis išlaikymas (gyvenimo sąlygų užtikrinimas, maitinimas, bazių įkūrimas ir pan.) yra JAV, o bazių aptarnavimas jau tampa šalies, prisiėmusios atsakomybę už regioną, reikalas (pvz., Kosove bazė „Camp Bondsteel“ įkurta JAV lėšomis, o tolesnį jos funkcionavimą turi užtikrinti Lenkijos ir Ukrainos valstybės, kurių bataliono sudėtyje tarnauja ir mūsų šalies kariai (pastariesiems atlyginimai mokami jau iš Lietuvos Respublikos biudžeto)). Be to, grįžę iš misijų kariai yra tikrinami medikų ir, jei reikia, jiems skiriama reabilitacija. Tam yra numatytos reabilitacinės paslaugos ir papildomos lėšos.

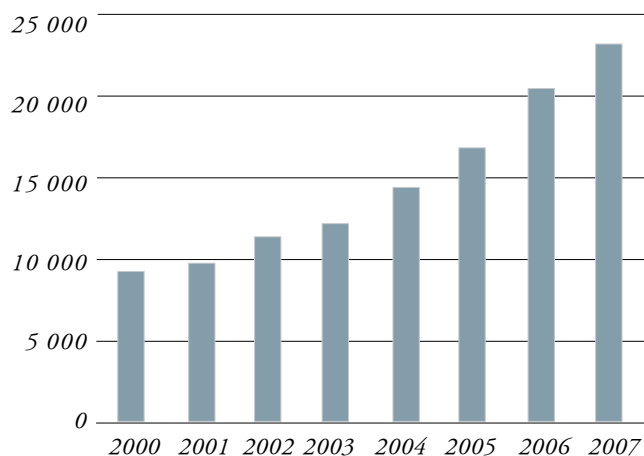
TARPTAUTINIŲ MISIJŲ FINANSAVIMAS

(Šaltinis: <http://www.kam.lt/index.php/lt/144620/>)

Metai	mln. Lt
2000	8,71
2001	5,50
2002	8,68
2003	15,69
2004	22,84
2005	39,11
2006	59,96
2007	69,1
2008	71,0

Tam, kad būtų galima lengviau įsivaizduoti, kokią dalį nacionalinio biudžeto sudaro lėšos, skirtos karių dalyvavimui tarptautinėse operacijose užtikrinti, pateikiame 2000–2007 m. Nacionalinio biudžeto išlaidų grafiką:

2000–2007 M. NACIONALINIO BIUDŽETO IŠLAIDOS

(Šaltinis: http://www.lrinka.lt/uploads/images/dir18/18_1.php)

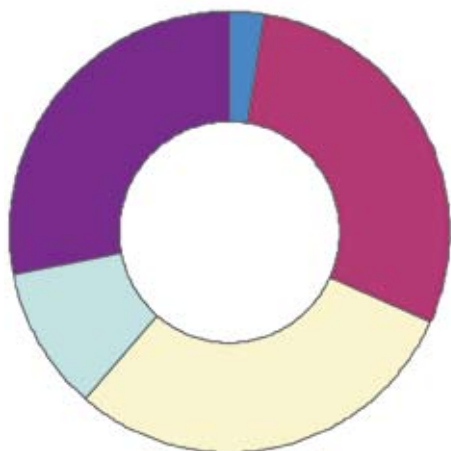
Kita situacija yra Afganistano Goro provincijoje – Lietuvai, įstojus į NATO, vos po metų buvo pasiūlyta vadovauti Goro provincijos atkūrimui NATO vadovaujamoje tarptautinių saugumo paramos pajėgų operacijoje Afganistane. Pasikliaudama savo kariais, Lietuva pirmą kartą

savarankiškai vadovauja vienai NATO misijai, kurioje taip pat dalyvauja kariai ir civiliai iš kitų šalių – Islandijos, Danijos, JAV, Kroatijos. Įsipareigojimų prisiėmimas reiškia ir bazės išlaikymą, todėl nuo 2005 m. matyti, kad taikos rėmimo operacijų finansavimas aiškiai padidėjęs. Žinoma, tokios išlaidos galėtų piktinti piliečius ir suformuoti požiūrį, jog mokesčių mokėtojų pinigai yra nepagrįstai švaistomi kitos valstybės gerovei kurti, tačiau įvertinus gaunamą naudą, išlaidos nėra kvestionuojamos – Lietuvos karių darbas taikos misijose yra neabejotinas šalies laimėjimas kelyje į NATO: sėkmingas dalyvavimas tarptautinėse operacijose suformavo Lietuvos, kaip patikimos partnerės, įvaizdį.

Lietuvos kariams, vykstantiems į tarptautines misijas, tai galimybė tobulėti bei užsidirbti. Tačiau kaip galime paaiškinti, kad visuomenė remia taikos palaikymo operacijas? Per visą savo istoriją Lietuvos valstybė turėjo skirti didelį dėmesį savo saugumui. Per ilgus šimtmečius trukusių sunkių kovų lietuvių tauta sugebėjo išlikti ir atkurti Lietuvos nepriklausomybę bei valstybingumą. Bendrumo jausmas, pagalba ir parama konfliktų, karų nualintoms, ekonomiškai kylantiems regionams formuoja teigiamą požiūrį į Lietuvos dalyvavimą taikos rėmimo operacijose.

Siekiant nustatyti, kokią piliečiai regi mūsų karių dalyvavimo tarptautinėse operacijose naudą Lietuvai, savaitraščio „Veidas“ užsakymu skambučių centras „Fonitel“ 2006 m. liepos 14 d. atliko 500 respondentų (Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio gyventojų) apklausą telefonu:

VIEŠOSIOS NUOMONĖS TYRIMAS DALYVAVIMO TARPTAUTINĖSE OPERACIJOSE NAUDAI ĮVERTINTI

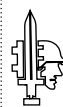

Apibendrinant apklausos duomenis, teigiamais galima laikyti įvertinimus: „Kariai gina krikščioniškosios civilizacijos, o kartu ir Lietuvos tolimąsias prieigas“, „Padėdami sąjungininkams, užsitikriname paramą sau, jeigu prireiktų“ ir „Kariai įgyja kovinės patirties ir kelia valstybės prestižą“. Šalies karių dalyvavimo tarptautinėse operacijose naudą įžvelgė 60,61 % respondentų. Neigiamai vertino dalyvavimą ir jokios naudos nemato 28,98 % respondentų. 10,44 % apklaustųjų neturi nuomonės šiuo klausimu. Vadinas, dauguma gyventojų palaiko Lietuvos karių dalyvavimą tarptautinėse operacijose ir įžvelgia naudą.

VISUOMENĖS NUOMONĖ APIE DALYVAVIMĄ TARPTAUTINĖSE TAIKOS RĖMIMO OPERACIJOSE

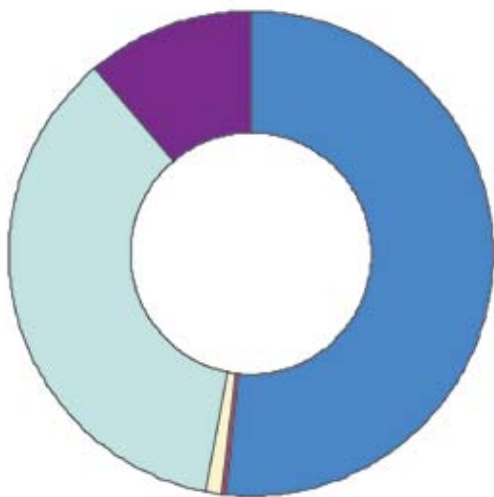
Analizuojant priežastis, kodėl šaliai verta prisidėti prie NATO tarptautinių operacijų ir kokia yra dalyvavimo tokiose operacijose karių įgyjama asmeninė nauda bei nauda Lietuvai galima būtų daryti išvadą, jog sprendimą siųsti karius į karštuosius taškus pasaulyje Lietuvos piliečiai vertinama teigiamai. Vis dėlto visuomenės nuomonės tyrimai atskleidžia, kad negalime situacijos vertinti taip lengvai ir vienpusiškai.

Skambučių centro „Fonitel“ 2006 m. lapkričio 17–18 dienomis atliktos apklausos (500 respondentų iš Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio) duomenimis net 51,7 % respondentų į klausimą, ar Lietuvai reikia dalyvauti karinėse misijose Afganistane, Irake ir kt., atsakė neigiamai. Tuo tarpu tik 36 % apklaustųjų pasisako už dalyvavimo tarptautinėse operacijose tęstinumą.

VIEŠOSIOS NUOMONĖS TYRIMAS DĖL LIETUVOS DALYVAVIMO TARPTAUTINĖSE OPERACIJOSE TĚSTINUMO

Ar Lietuvai reikia dalyvauti karinėse misijose?

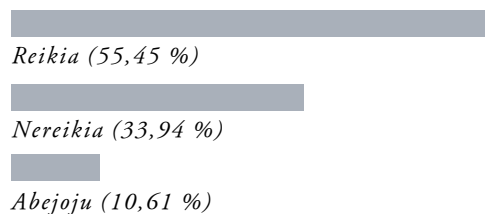
- Ne (51,7 %)
- Tik Irake (0,2 %)
- Afganistane (1,1 %)
- Taip (36 %)
- Neturiu nuomonės (11 %)

Irakas šiuo metu laikomas karščiausiu tašku, kuriame yra dislokuotos Aljanso sąjungininkų pajėgos. Ten įvyksta daugiausia neramumų, bruzdėjimų, vietinių konfliktų, susidūrimų su taikdariais šalyje – neretai nusinešančių žmonių gyvybių. Žiniasklaidoje atsirandantys pranešimai apie karių žūtį Irake („Irake žuvo karys iš Gruzijos“, „Irake žuvo britų karys“, Irake žuvo 3 356 JAV kariai“ ir t.t.) formuoja nusivylimą, nesaugumo jausmą dėl ten tarnaujančių artimųjų gyvybių, neigiamą visuomenės nuomonę apie operaciją regione. Ir nors Lietuva nėra praradusi nei vieno kario Irake, į klausimą, ar reikia Lietuvai išvesti karius iš Irako, net 55,45 % apklaustųjų atsakė teigiamai. Už karių pasitraukimą iš Irako dažniau pasisako moterys, vyresnio amžiaus, žemesnio išsilavinimo, mažesnes pajamas gaunantys gyventojai.

VIEŠOSIOS NUOMONĖS TYRIMAS DĖL LIETUVOS DALYVAVIMO TĚSTINUMO OPERACIJOJE „IRAKO LAISVĖ“

Ar reikia Lietuvai išvesti karius iš Irako?

Iš viso balsavo: 330

(Šaltinis: <http://www.kam.lt/index.php/lt/124740/>)

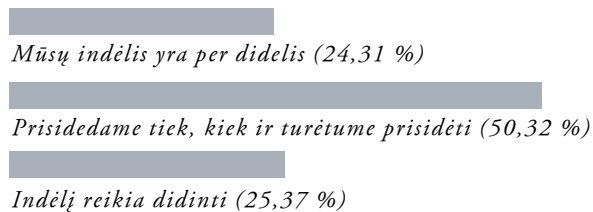
Kita vertus, tai yra ir viena iš naujausių taikos rėmimo operacijų: taikos įvedimo ir rėmimo pajėgos Gruzijoje yra nuo 1993 m., Bosnijoje ir Hercegovinoje – nuo 1995 m., Kosove – nuo 1999 m., Afganistane – nuo 2001 m., o Irake – nuo 2003 m. Vadinasi, taikos lygis Irake tebėra žemesnis nei tuose regionuose, kur taikdariai yra jau ilgą laiką, ir tų šalių valdžios institucijos perėmė bent dalį demokratiškus principus, o tarpusavyje kovojančių, skirtingas ideologijas remiančių gyventojų konfliktai iš dalies suvaldyti.

Tarptautinės taikos rėmimo operacijos Afganistane ir Kosove Lietuvos piliečių yra vertinamos kur kas geriau: 50,32 % respondentų teigia, jog prie vykdomų operacijų prisidedame pagal savo išgales, 25,37 % apklaustųjų mano, jog indėlių turėtume padidinti, o 24,31 % – priešingai – kad reikia sumažinti.

VIEŠOSIOS NUOMONĖS TYRIMAS POŽIŪRIUI Į LIETUVOS DALYVAVIMĄ NATO VYKDOMOSE OPERACIJOSE AFGANISTANE IR KOSOVE NUSTATYTI

Ar manote, kad Lietuva pagal savo išgales pakankamai prisideda prie NATO vykdomų operacijų Afganistane ir Kosove?

Iš viso balsavo: 473

(Šaltinis: <http://www.kam.lt/index.php/lt/151493/>)

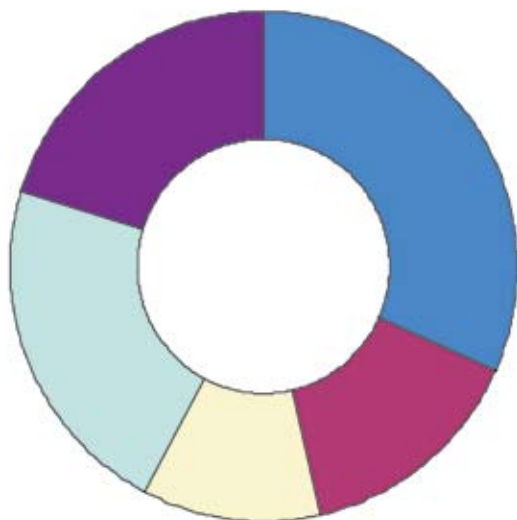

Apibūdinant visuomenėje vyraujančią nuomonę apie Lietuvos dalyvavimą Afganistano ir Kosovo operacijose, galima būtų teigti, jog ji yra labiau teigiama, nei neigiama (t. y. pasisakymas, jog prisidedame tiek, kiek ir turime prisidėti, bei nuomonė, jog indėlį turėtumėme padidinti, laikomi teigiamais).

Jeigu tarptautinėse operacijose dalyvaujantiems kariams pinigų motyvas, t. y. už didesnę riziką gyvybei faktorių mokami didesni atlyginimai, garantuojama socialinė parama artimiesiems kario žūties atveju, suteikiama reabilitacija po misijos, yra viena iš priežasčių pasirinkti taikdario kelią, tai visuomenėje finansinis aspektas – kad lėšos skiriamos tarptautinėms operacijoms, lemia neigiamą Lietuvos dalyvavimo taikos rėmimo operacijose karštuosiuose taškuose vertinimą.

VIEŠOSIOS NUOMONĖS TYRIMAS DĖL LIETUVOS DALYVAVIMO TĖSTINUMO MISIJOSE IRAKE IR AFGANISTANE

Ar Lietuva turi tęsti savo karių misijas Irake ir Afganistane?

- Turi nedelsdama išvesti karius (31,6 %)
- Nežino / neturi nuomonės (14,9 %)
- Misiją turi tęsti, bet tik su ta sąlyga, kad gaus didesnę sąjungininkų paramą (11,23 %)
- Reikia pradėti ruošti karių išvedimui, nes misijos brangiai kainuoja (21,93 %)
- Taip, turi tęsti iki galo (20,37 %)

» 2007 m. balandžio mėn. Afganistanas. PAG-4. Apsaugos būrio kariai po šaudymo pratybų. Juozo Valiušaičio nuotr.

Savaitraščio „Veidas“ užsakymu skambučių centro „Fonitel“ 2006 m. liepos 14 d. atliktos apklausos duomenys leidžia daryti išvadą, jog tarptautines operacijas palaikančiųjų būtų kur kas daugiau, jei sąjungininkai suteiktų didesnę finansinę paramą (tokiais atvejais sumažėtų respondentų, manančių, jog „reikia pradėti ruošti išvesti karius, nes misijos brangiai kainuoja“).

Apibendrinant pateiktą informaciją, galima teigti, jog Lietuvos piliečiai mato mūsų karių dalyvavimo tarptautinėse taikos rėmimo operacijose neigiamus aspektus, pavyzdžiui, didėjančias šalies išlaidas, kylantį pavojų artimųjų gyvybei ir dėl to susiformuojantį nesaugumo jausmą. Tačiau apskritai dalyvavimas tarptautinėse operacijose yra vertinamas labiau teigiamai nei neigiamai.

■ LINA ŽUKAUSKAITĖ

